

проведення адміністративного розслідування. Процедурно спостереження таких осіб фіксуються у протоколі про адміністративне правопорушення, за винятком спрощеного провадження.

У підсумку зазначимо, що чітка й послідовна класифікація доказів як відомостей про факти, обставини та їх процесуальних джерел має певне прикладне значення при їх оцінці та перевірці, що забезпечує прийняття законного та обґрунтованого рішення по справі.

Реуцький А.В.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
Кримський юридичний інститут,
к.ю.н., доцент кафедри адміністративно-правових
та кримінально-правових дисциплін

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ З ОЗНАКАМИ КОРУПЦІЇ

Проблемою криміналістичної класифікації злочинів займалися такі науковці, як Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, І.Ф. Герасимов, В.А. Журавель, О.Н. Колесниченко, Б.Є. Лук'янчиков, В.Г. Танасевич, В.О. Образцов, М.П. Яблоков та ін. Не зупиняючись докладно на працях цих учених, треба вказати, що, на думку більшості з них, кримінально-правова класифікація не повною мірою відповідає потребам криміналістики, оскільки відображає тільки істотні, з точки зору кваліфікації, ознаки та властивості злочинів, у той час коли розробка криміналістичних методик вимагає більш детальної системи даних про злочинні посягання, знання яких необхідні для розкриття різних їх видів. З огляду на це, в криміналістичній класифікації враховуються ознаки, які істотно впливають на специфіку здійснення розслідування, а саме на його організацію і планування, висунення слідчих версій, визначення типових слідчих ситуацій і систем слідчих дій і заходів щодо їх розв'язання.

Ось чому при формуванні методики розслідування злочинів з ознаками корупції і з'ясовуванні питання про її віднесення до певного класифікаційного рівня, необхідно насамперед визначитися з поняттям "корупційна ознака".

1 липня 2011 року набрав чинності Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції". У загальних положеннях цього Закону надано визначення термінів корупції та корупційного правопорушення, а також таких понять як неправомірна вигода,

конфлікт інтересів, безпосереднє підпорядкування, близькі особи, члени сім'ї.

Слід звернути увагу, що нове антикорупційне законодавство не передбачило термінів, які були у старому законодавстві, а саме: корупційні діяння, ознаки корупції, корупційні злочини, адміністративні корупційні правопорушення тощо.

Всі ці поняття наразі охоплюються терміном корупційне правопорушення, під яким законодавець розуміє умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 4 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність.

Цим же законом визначається поняття "корупція" – це використання особою, зазначеною в частині першій статті 4 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині першій статті 4 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей;

Слід погодитися з Хавронюком М.І., що аналіз даного поняття дає можливість встановити наявність трьох форм корупції та ознак кожної з них, при цьому тільки перша і друга форми є корупцією в класичному розумінні цього поняття – як використання певною особою свого службового становища і пов'язаних з ним можливостей для (з метою) незаконного збагачення, а також власне процес такого збагачення. Як випливає із наведеного, невід'ємними ознаками корупції є, з одного боку: використання своїх службових повноважень та відповідних можливостей як форма діяння; неправомірна вигода як предмет або ж як мета, – а з іншого: обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди як форма діяння; використання контрагентом своїх службових повноважень та відповідних можливостей як мета.

У той же час, правоохоронні органи внесли власні корективи до такого визначення та виокремили серед злочинів з ознаками корупції наступні: 189, 191 ч. 2–5, 206 ч. 3, 232, 262 ч. 2–3, 364, 364-1, 365, 365-1, 365-2, 366 ч. 2, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369-2, 375 ч. 2, 410 ч. 2–3, 423, 424 Кримінального кодексу України, та інші злочини за наявності таких обов'язкових ознак: I. Спеціальний суб'єкт злочину (відповідно до ст. 4 вказаного Закону). II. Вчинення... умисних дій, пов'язаних з використанням своєї посади, влади, службових повноважень. III. Вчинення таких дій з

корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб з метою незаконного одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, а злочинів, передбачених ст. 189 КК України лише з використанням службового становища, а ст. 366 ч. 2 КК України – тільки при наявності корисливих мотивів (Спільна вказівка Генпрокуратури, МВС, СБУ, Державної податкової служби, Міноборони і Державної судової адміністрації від 01.07.2011 № 107 щодо єдиного обліку кримінальних справ з ознаками корупційних діянь).

Але така позиція суттєво зменшила кількість складів злочинів, які підпадають під поняття злочин з ознаками корупції, зокрема, залишилося "за бортом" давання хабара та інші.

З огляду на вищевикладене, видається, що ознаками, які визначають сутність корупційних злочинів, є:

1) особлива сфера соціальних відносин, в якій можливе вчинення корупційних злочинів, - сфера державного управління та місцевого самоврядування;

2) неправомірне використання (зловживання) посадовою особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей;

3) задоволення шляхом такого зловживання особистого інтересу чи інтересу третіх осіб;

4) наявність спеціального суб'єкта - особи, уповноваженої на виконання функцій держави.

При цьому, можна виділити склади злочинів, які є безумовно корупційними, інші - зараховані до категорії корупційних лише з певним застереженням, тобто лише за певних умов їх вчинення.

Особливістю злочинів з ознаками корупції є те, що, вони можуть бути складовими інших груп злочинів, які утворюються за кримінально-правовими ознаками. Так, за формальними ознаками корупційні злочини можуть входити до більшості із визначених законом категорій злочинів (злочинів проти власності, у сфері господарської діяльності, у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини). За неформальними (змістовними) ознаками корупційні злочини можуть входити до складу економічних, фінансових злочинів, злочинів, вчинюваних організованими злочинними групами (організована злочинність) тощо.